

Patrycja Bałdys

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte, Gdynia

Katarzyna Piątek

Akademia Techniczno-Humanistyczna, Bielsko-Biała

Medialny zawrót głowy. Znaczenie mediów dla człowieka w XXI wieku

Spółeczeństwo informacyjne sprzyja rozwojowi mediów, zwłaszcza mediów elektronicznych. Czas „galaktyki Gutenberga” minął bezpowrotnie, nastąpiła era multimediów, kultury wizualnej i zaawansowanych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Dają one nowe możliwości komunikowania się, szerszy i szybszy dostęp do informacji, zdolność ich przesyłania i odbierania, powodują również znacznie głębsze zmiany, wpływające na postrzeganie przez nas rzeczywistości społecznej, rewidują nasz dotychczasowy sposób myślenia, charakter interakcji i więzi międzyludzkich.

Media w XXI wieku opanowały wszystkie dziedziny życia człowieka: naukę, technikę, kulturę, sztukę, sport, a nawet samego człowieka jako jednostkę psychofizyczną. Wszechobecność mediów wiąże się, między innymi, ze zjawiskiem przeciążenia informacją. Każdego dnia, różnymi kanałami docierają do nas tysiące wiadomości o różnym znaczeniu i przydatności. W zalewie informacji i przekazów medialnych coraz trudniej jest wybrać te najistotniejsze, najbardziej potrzebne i użyteczne. Media, walcząc o uwagę odbiorcy, sięgają po wszystkie możliwe środki, zapominając niejednokrotnie o etyce, misji i roli, jaką powinny odgrywać w społeczeństwie.

Jak na wszechobecność mediów reaguje społeczeństwo i jednostka? Czy wirtualna rzeczywistość, kreowana przez człowieka, pomaga mu, czy szkodzi? Czy i w jakim stopniu akceptowana jest ingerencja mediów w nasze życie? Jakie są role i funkcje mediów we współczesnym społeczeństwie? Autorzy artykułów publikowanych w siódmym numerze rocznika „Media i Społeczeństwo” podjęli się próby odpowiedzi na te i wiele innych pytań, dotyczących znaczenia mediów dla człowieka w XXI wieku.

Część pierwszą numeru pt. **Media w XXI wieku** otwiera artykuł pt. *Taksonomiczna analiza porównawcza społeczeństwa informacyjnego Polski oraz wybranych państw w latach 2005-2015* autorstwa Anny Janigi-Ćmiel, która wykorzystując taksonomiczne metody grupowania dokonała analizy porównawczej rozwoju społeczeństwa informacyjnego Polski oraz wybranych krajów. Jak zauważa Autorka stale wrasta poziom korzystania z Internetu na świecie, jednak tempo wzrostu nie jest jednakowe dla wszystkich państw, a przebieg zjawiska jest nierównomierny. Polska w odniesieniu do pozostałych eksplorowanych krajów odznacza się wysokim poziomem użytkowania Internetu, ale nie osiągającym poziomu najwyższego, który reprezentują takie państwa jak przykładowo USA, Korea Południowa, Austria, czy Wielka Brytania. Wykorzystana przez Autorkę metoda pozwala zobrazować tempo, zakres i przebieg procesów związanych z użytkowaniem Internetu i uwidacznia dokonujące się w tym obszarze zmiany.

Rozwinięcie i uzupełnienie tego tematu znajdziemy w artykule Patrycji Bałdys i Katarzyny Piątek pt. *Does the Internet change everything? Transformations in social life and media in the 21st Century (Czy Internet zmienia wszystko? Transformacje w życiu społecznym i mediach w XXI wieku)*. Autorki w oparciu o analizę artykułów prasowych, danych statystycznych oraz reinterpretacje wyników badań socjologicznych analizują zmiany, jakie zachodzą w społeczeństwach pod wpływem Internetu i nowych mediów, przede wszystkim te związane z relacjami i więziami społecznymi, komunikacją interpersonalną, dyskursem publicznym czy sposobami postrzegania przez jednostki otaczającej je rzeczywistości.

Tadeusz Sznajderski z kolei w tekście *Człowiek w świecie wszechobecnych mediów* szuka odpowiedzi na pytanie o to, jak jednostka radzi sobie z dominacją mediów, w tym celu eksploruje on wybrane medialne koncepcje człowieka na tle społeczeństwa informacyjnego. Szczególnie krytycznej analizie poddane zostały podejścia wybitnych badaczy mediów, takich jak: D. de Kerckhove, M. McLuhan, J. Baudrillard i D. McQuail. Jak zauważa Autor, ci kluczowi medioznawcy naszej epoki, niezależnie od siebie ocenili, że człowiek znajduje się pod silną presją mediów, która głęboko wpływa na zmianę tożsamości i możliwości rozwoju ludzi. W jakich kierunkach podążają te zmiany starają się wyjaśnić kolejni autorzy.

Alexander S. Golikov analizuje kolejny ważny aspekt obrazujący znaczenie mediów w dzisiejszych czasach. W artykule pt. *Mythological thinking and world of media: knowledge in archaization processes (Mityczne myślenie i świat mediów: wiedza w procesach archaizacji)*, pokazuje jak pod wpływem współczesnych mediów dokonują się procesy archaizacji struktur świadomości zbiorowej. Jak twierdzi Autor myśl mitologiczna ze wszystkimi jej atrybutami nabiera nowego znaczenia w świecie rozwijających i różnicujących się mediów, prowadząc do nowych podziałów i nierówności. Nierówności te, w duchu procesów archaizacji,

są trudne do przewyciężenia i stanowią źródło kolejnych problemów związanych z dyskryminacją i wykluczeniem nie tylko jednostek, ale całych społeczności.

Artykuł Karoliny Kabzińskiej pt. *Zblazowanie jako strategia adaptacji do życia w kulturze nadmiaru* stanowi znakomite rozwinięcie wcześniejszego tekstu. Zblazowanie definiowane jest tu jako cecha charakterystyczna jednostki przebudźcowanej. Autorka podejmuje próbę określenia głównych cech uczestnika życia społecznego, w którym informacja przekształca się w dobro namacalne, ciągła konsumpcja jest normą, a ilość podejmowanych przez jednostkę ról nieustannie wzrasta. Odwołując się do koncepcji Gergena, szuka odpowiedzi na pytanie, czym jest zblazowanie, jak ten specyficzny typ nudy objawia się w życiu jednostek oraz jak jest przez nie wartościowany? Tematyka skrajnej nudy traktowana jest tu, jak zaznaczono w tytule, jako strategia adaptacji do życia w kulturze nadmiaru.

Następni Autorzy skupiają swoją uwagę na różnego typu zjawiskach, jakie mają miejsce w przestrzeni medialnej.

Alicja Gałczyńska w tekście *„Wspólne miejsce nieszanowania drugiego człowieka...”*. *Formy adresatywne w Internecie* wskazuje na coraz to powszechniejsze zjawisko łamania norm grzecznościowych w Internecie. Głównych źródeł takiego zachowania upatruje w poczuciu anonimowości. Jak stwierdza, autorzy tekstów umieszczanych w Internecie czują się wolni i niczym nieograniczeni, nieskrępowani w uzewnętrznianiu swoich myśli i uczuć, co sprawia, iż pozwalają sobie na dużo więcej niż w konwersacji twarzą w twarz. Prowadzi to zdaniem Autorki do pojawiania się w przestrzeni wirtualnej coraz większej liczby komunikatów obraźliwych, niestosownych i niegrzecznych, kierowanych niejednokrotnie do osób piastujących najwyższe funkcje w kraju.

Anna Barańska-Szmitko w artykule pt. *Proste treści w komunikacji ze współczesnym interpretatorem - nawiązania do tekstów kultury oraz ich efekt dla wizerunku autora wypowiedzi*, podejmuje próbę ustalenia, jak posługiwanie się nazwami własnymi dotyczącymi tekstów kultury (tytuł dzieła, nazwisko autora) wpływa we współczesnym środowisku medialnym na komunikowanie cech wizerunkowych autora wypowiedzi. W oparciu o wybrane felietony bada relację pomiędzy cytatem a cechą nadaną twórcy tekstu przez respondenta.

Paulina Żmijowska skupia swoją uwagę z kolei na zjawisku komunikatu „chwili” w przestrzeni mediów społecznościowych oraz fenomenie emocji uczestników tej płaszczyzny, które są przekazywane za pośrednictwem nowoczesnych narzędzi. W tekście pt. *Communicating emotions. The message of the "moment" in social media and the recipient (Przekaz emocji. Komunikat „chwili” w przestrzeni social media a odbiorca)* Autorka wykazuje, że obszar mediów społecznościowych jest obecnie najbardziej angażującą płaszczyzną dialogu z potencjalnymi klientami, w której liczy się nie tylko słowo, ale także, a może nawet bardziej projektowanie wrażeń i wywoływanie określonych emocji u odbiorcy. Emocje stają się

narzędziem i środkiem do uzyskiwania innych celów.

Tę część tomu zamyka tekst Marcina Jurzysty, który zwrócił uwagę na zagrożenia związane z rozwojem mediów. W artykule *Uzależnienie od informacji, czy uzależnienie od nowych technologii? Czyli jak to działa i jak się ustrzec?* przygląda się rozkładowi dnia przeciętnego Polaka. Jak stwierdza, jedną z kluczowych form aktywności jest dla niego odbieranie, przyswajanie, konwertowanie i tworzenie informacji. Autor zastanawia się, czy to z czym mamy współcześnie do czynienia to uzależnienie od informacji, czy może od różnego rodzaju gadżetów, będących ich nośnikami. Bez względu na to, jaka jest odpowiedź na tak postawione pytanie, dynamiczny i szybki rozwój nowych technologii generuje szereg problemów, zarówno jednostkowych, jak i społecznych, z którymi przyjdzie się mierzyć współczesnym, zmediatyzowanym społeczeństwom.

Część drugą tomu pt. **Media, ich funkcje i zastosowania** otwiera artykuł autorstwa Larysy D. Klymanskiej i Iryny I. Boiko pt. *Media frames and constructs of social problem (Ramy medialne a konstrukcja problemów społecznych)*. Celem artykułu jest zarysowanie w szerszym kontekście teorii konstruktów komunikacyjnych ubóstwa jako problemu społecznego. Opis rzeczywistości za pomocą konstruktywistycznego podejścia do analizowanych treści umożliwi analizę problemów społecznych w kontekście wszechstronnych działań ludzkich. Proces przekształcania prywatnych problemów w problemy społeczne omawiany jest z użyciem kilku konstrukcji, które opisują i interpretują je na różne sposoby. Jak wykazują Autorki struktury komunikacyjne pod względem konceptualizacji można rozpatrywać na czterech różnych poziomach: "zdrowego rozsądku"; eksperta; ideologicznym oraz na poziomie mediów. Wszystkie z wymienionych odgrywają rolę w budowaniu problemów społecznych i mogą wpływać na projektowanie rzeczywistości politycznej, a także jej regulacji w ramach polityki społecznej.

W artykule pt. *Media jako narzędzie wspierające w kreowaniu tożsamości przestrzennych na przykładzie metropolizacji miast województwa śląskiego* Joanna Wróblewska-Jachna dokonuje analizy procesu metropolizacji zachodzącego w województwie śląskim, wspieranego przez opiniotwórcze stare i nowe media. Jak zauważa Autorka, tradycyjne i nowe media wykorzystywane są jako narzędzia integracji społecznej, a stosowane wzorce komunikacji społecznej sprzyjają utożsamianiu mieszkańców z ideami kooperacji ponadgminnej oraz samym obszarem metropolitalnym. Autorka uzmysławia nam jeszcze jedną, bardzo istotną kwestię, mianowicie to, iż tożsamości przestrzenne są umysłowymi reprezentacjami środowiska, które jednostka traktuje jako część samej siebie, angażuje się w nie emocjonalnie i ideologicznie, a równocześnie są one elementem polityki regionalnej i lokalnej w realizacji której istotną rolę pełnią

media.

Także Emilia Kotnis-Górka w tekście pt. *Rola lokalnych nowych mediów w przekazywaniu wiedzy historycznej. Wizualne prezentacje historii w lokalnych mediach elektronicznych* wykazuje, że media - w analizowanym przypadku media lokalne - mają fundamentalne znaczenie w komunikowaniu na poziomie małych ojczyzn. Jednym z ich ważnych zadań jest przekazywanie mieszkańcom związanej z regionem wiedzy historycznej oraz wzmacnianie pamięci zbiorowej społeczności. Autorka stara się pokazać, w jaki sposób rola ta wypełniana jest przez zawartość wizualną portali lokalnych, a przede wszystkim przez stare fotografie. Jak zauważa oferta tych portali informacyjnych tylko w niewielkim stopniu zaspokaja potrzebę odbiorców, związaną z dostępem do wiedzy, na temat historii miejsca zamieszkania. W tych regionach, gdzie lokalni nadawcy wykorzystują potencjał zdjęć w ograniczonym zakresie, inicjatywę przejmują osoby prywatne, tworząc swoje blogi i portale związane ze starymi fotografiami, stając się równocześnie liderami w procesie edukowania lokalnej społeczności.

Dzięki artykułowi Jolanty Chwastyk-Kowalczyk pt. *Międzykulturowe inicjatywy integracyjne londyńskiego „Nowego Czasu. New Time” w latach 2009-2013* przenosimy się poza granice Polski pozostając nadal w kręgu zainteresowań mediami lokalnymi i ponadlokalnymi. Autorka porusza zagadnienia roli czasopisma „Nowy Czas”, skierowanego do polskiej inteligencji w Wielkiej Brytanii. Jest to pismo reprezentujące segment emigracyjnej polskiej elitarnej prasy kulturalno-społecznej w Zjednoczonym Królestwie, osadzonej w europejskiej rzeczywistości politycznej, przeznaczone dla wykształconych Polaków, otwartych na dwukulturowość. Poprzez swoją działalność poza redakcyjną, jak zauważa Autorka, czasopismo to stało się orędownikiem kultury wysokiej oraz propagatorem polskich wartości dla osób przebywających poza ojczyzną.

Kolejny artykuł także poświęcony jest Polakom na emigracji, tym razem jednak uwaga skupiona jest na mediach elektronicznych. Łucja Kaprańska w tekście pt. *Ojczyzna prywatna i ideologiczna na portalach polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii* podejmuje analizę tego, jak w licznych portalach i stronach WWW oraz na Facebooku obecne są treści poświęcone obecnemu miejscu zamieszkania - „zagranicznej ojczyźnie” i ojczyźnie pozostawionej, istotnej dla tożsamości i codziennych doświadczeń emigrantów. Tłem rozważań jest polskie wychodźstwo do Wielkiej Brytanii w okresie poakcesyjnym, tj. po roku 2004, w tym - relacje emigrantów z Polską zachodzące za pomocą internetu (strony WWW polskich emigrantów zamieszkujących wschodnią Anglię). Autorka zwraca uwagę na zmiany, jakie dokonują się w relacjach pomiędzy emigrantami, a ich nową i starą ojczyzną. Migranci żyjący niejako w dwóch światach doświadczają niejednokrotnie wewnętrznego rozdarcia. To rozdarcie często jest źródłem napięć i traumy, a remedium na ten stan, jak twierdzi Autorka, może być kontakt z ojczyzną ideologiczną za pomocą sieci.

Kolejne artykuły ukazują rozliczne zastosowania tzw. starych mediów, takich jak książka, prasa, teatr czy film i ich rolę edukacyjną, kulturotwórczą, ale też polityczno-społeczną.

Pierwszym w tej grupie jest tekst Sandry Murzicz pt. *Wybrane motywy konfliktu izraelsko-palestyńskiego na przykładzie filmu fabularnego*, w którym analizie poddane zostały motywy konfliktu izraelsko-palestyńskiego na przykładzie filmu fabularnego. Artykuł nie uwzględnia warstwy artystycznej filmów, poświęcony jest raczej analizie kontekstu politycznego budowania wizerunku państwa. Wspólnym mianownikiem analizowanych filmów jest stereotypowe ujęcie wizerunku Izraelczyków i Palestyńczyków na tle konfliktu bliskowschodniego. Równie istotne dla Autorki jest zarysowanie historii konfliktu, a także sytuacji Palestyńczyków żyjących w Izraelu, a wybrane filmy stają się tłem dla tych analiz.

Rozważania Anny Foltyniak-Pękali skupiają się na całkowicie odmiennej tematyce, niż wcześniej omawiany test, a kontekst polityczno-społeczny ustępuje miejsca tożsamości osobowej. W artykule pt. *Autobiograficzne konstelacje - znaczenie mediów i nośników przekazu w biograficznym projekcie "Kazimierz Brandys"* Autorka koncentruje się na analizie utworu „Nierzeczywistość” Kazimierza Brandysa z perspektywy autorskiej strategii konstruowania podmiotowej tożsamości. Tekst traktowany jest, z jednej strony jako część autobiograficznego projektu pisarza, element tworzonej przez niego na przestrzeni kilkudziesięciu lat „autopowieści”. Z drugiej zaś jako samodzielny utwór pokazujący, jak budowane jest podmiotowe „ja”, w powstawaniu którego kluczową rolę odgrywają media, pojmowane jako nośnik, a jednocześnie kluczowy element budowania narracyjnej tożsamości.

Lilianna Dorak-Wojakowska natomiast w artykule pt. *Teatr wobec nowych technologii komunikacyjnych* przygląda się sposobom funkcjonowania teatru w rzeczywistości medialnej, gdzie pod wpływem nowych mediów elektronicznych doszło do zasadniczej zmiany pojęcia realności. Głównym punktem rozważań Autorki jest kwestia intensywności i jakości relacji pomiędzy starym medium teatralnym, a progresywnymi technologiami. A zwłaszcza sposób, w jaki nowe technologie stwarzają możliwości wielomedialnej, a zatem społecznej amplifikacji przedstawienia teatralnego, co daje możliwość jeszcze bardziej synergicznego połączenia teatru żywego i zapośredniczonego technicznie. Autorka stara się odpowiedzieć na pytania: Jak teatr reaguje na zmiany w postrzeganiu rzeczywistości? W jakim stopniu skupia się na płaszczyźnie treści, dyskursu, a w jakim na technice utrwalania i zapisu? Jaką funkcję odgrywa zastosowanie w teatrze konkretnych technologii?

Kolejny artykuł przenosi nas z przestrzeni teatralnej w prasową, to co łączy go z wcześniejszym, to pokazanie jak nowe technologie wkraczają w przestrzeń mediów tradycyjnych. Olga Dąbrowska-Cendrowska w artykule *Prasa dla rodziców*

w czasach rozwoju serwisów parentingowych wykazuje na powolne wypieranie czasopism w formie papierowej przez Internet. Jak zauważa Autorka jednym ze sposobów radzenia sobie z malejącą sprzedażą prasy w wersji papierowej jest pogłębiająca się segmentacja. Koncerny medialne dokładnie profilują potencjalnych czytelników, starając się jak najprecyzyjniej dopasować produkt, do potrzeb odbiorcy. Tak jest też w analizowanym przypadku prasy skierowanej do rodziców. Okazuje się jednak, że działania te nie do końca przynoszą pożądane efekty, a ekspansja serwisów internetowych, powoduje liczne zmiany i przeobrażenia w segmencie magazynów adresowanych do rodziców. Głównie chodzi tu o spadek sprzedaży, a nawet likwidację niektórych tytułów prasy skierowanej do rodziców, przy równoczesnym wzroście popularności internetowych serwisów parentingowych. Także w tym przypadku nowe media wypierają te tradycyjne.

Ostatnim z artykułów zamykającym część *Studia i rozprawy*, jest tekst Jana Bajora pt. *Erotyka i pornografia w fandomie internetowym - przypadek społeczności My Little Pony* stanowiący próbę analizy zjawiska pornografii oraz erotyki fanowskiej w środowisku Internetu, na przykładzie fandomu *My Little Pony: Przyjaźń to Magia*. Autor pokazuje szczególne cechy erotyki tworzonej w ramach fandomów, odróżniające ją od komercyjnej pornografii oraz rekonstruuje społeczny kontekst jej rozpowszechniania i odbioru w sieci, poprzez analizę trzech serwisów internetowych najczęściej wykorzystywanych przez fanów MLP.

W dziale **Sprawozdania. Recenzje. Noty**, Marek Bernacki dokonuje recenzji pracy zbiorowej pod redakcją Jerzego Olędzkiego i Teresy Sasińskiej-Klas pt. *Wielkość czy autorytet. Jan Paweł II w przekazach polskich mediów podczas jego kanonizacji*, wskazując na znaczenie tej publikacji dla lepszego zrozumienia, zwłaszcza przez młode pokolenie, historycznego faktu kanonizacji papieża Jana Pawła II oraz tworzenia współczesnego wizerunku Ojca Świętego.

Numer siódmy rocznika zamyka sprawozdanie z IV Kongresu Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, pt. *Komunikowanie społeczne w dobie nowych technologii* sporządzone przez Olę Dąbrowską-Cendrowską, Alicję Gałczyńską i Jolantę Kępe-Mętrak.

Mamy nadzieję, iż prezentowane rozprawy naukowe spotkają się z Państwa uznaniem i będą stanowić istotny głos w dyskusji na temat znaczenia, roli i funkcji mediów zarówno dla jednostek, jak i całych społeczeństw.